

KLOOSTER LEVEN

Gemeenschappelijk leven met de grondtonen van het bestaan

**ZOEKEN
NAAR DE BRON**
Marian Geurtsen

Met het Mysterie mag je nooit klaar zijn
Tomás Halik

Evangeliarium van Egmond, folio 214v. Miniatuur waarin graaf Dirk en gravin Hildegard het evangeliarium aanbieden aan de abdij van Egmond. Koninklijke Bibliotheek Den Haag, signatuur 76 F 1 Zie <https://www.kb.nl/themas/middeleeuwen/evangeliarium-van-egmond>."

ZOEKEN NAAR DE BRON

Het is een koude lentedag, deze feestdag van Sint Marcus de evangelist. Vanaf de dijk is de stompe toren van de abdijkerk goed zichtbaar boven de muren van het klooster uit. De open velden met pollen hoog gras, heide en uitbottende struiken maken plaats voor weilanden en akkers. Na zoveel dagen van vlak land, slechts afgewisseld met rivieren en meren, is Rupert verrast dat er weer hoogteverschillen in het land zijn. Aan zijn linkerhand tot achter het klooster liggen duinen zo ver als hij kan zien. Tussen de bomen links zijn nog net zichtbaar de daken van een paar boerderijen en huizen. Dorpjes zoals Rupert er meer gepasseerd is in deze streek. Rechts in de verte ziet hij mannen aan het werk op een akker; daarachter alweer een meer. Tussen de dijk waar hij loopt en het klooster voor hem grazen twee paarden en een veulen in een weiland. De weg loopt om het klooster heen. Bij een houten poort in de kloostermuur naast de kerk hangt een schellekoord. Rupert trekt eraan en de schellen klinken tot ver achter de muur. Het duurt even voordat de poort opengaat. Een oudere monnik staat in de poortopening.

‘Dag, eerbiedwaardige broeder, ik ben gezonden door bisschop Egbert in Trier. Ik verzoek vriendelijk om onderdak.’ De broeder aan de poort monstert hem van top tot teen. Hoewel stoffig geworden van de reis, moet hij hem aan zijn habijt kunnen herkennen als medebroeder. Nou ja, op een kleine variatie na. Het habijt van deze broeder is van een donkerder tint zwart dan zijn eigen habijt na de dagenlange reis. Deze broeder draagt een linnen riem om zijn habijt, ziet Rupert. Waar hij vandaan komt dragen alle monniken een leren riem.

‘Hoe is je naam?’, vraagt de poortwachter ten slotte. ‘Mijn naam is Rupert en ik ben afkomstig uit het klooster van Mettlach, bij Trier. Ik heb een aanbevelingsbrief van bisschop Egbert. Ik zou deze graag aan de abt willen overhandigen.’ De broeder knikt en wijst hem naar binnen. De gang waar hij binnenstapt is donker. De monnik wijst hem naar een bank om te gaan zitten. Hier laat de monnik hem wachten terwijl hij zelf rechts om de hoek verdwijnt, de

kloostergang in. Verderop ziet Rupert een bleke zonnestraal binnenstromen. Daar moet de kloostertuin zijn, waar de kruiden groeien die gebruikt worden in de keuken en voor de zieken. Een kruik water en een beker staan klaar voor bezoekers en Rupert maakt er gretig gebruik van. Hij is tien dagen onderweg geweest vanuit zijn eigen klooster in Mettlach. Een flink deel van de reis heeft hij kunnen meevaren aan boord van een schip over de Rijn. Maar na de tussenstop in Utrecht, vier dagen geleden, is hij komen lopen. Er was een omweg voor nodig om alle meren te ontwijken en het IJ te passeren naar het noorden van Holland. Hij is in een uithoek van de wereld beland, nog erger dan hij gedacht had. De dag is inmiddels aan het verdwijnen. Thuis in Mettlach zullen de broeders nu in de kloosterkapel zijn voor de vesper. Zou de vesper hier om dezelfde tijd gebeden worden? Rupert hoort geen gezang. Hij haalt de brief tevoorschijn uit zijn reistas en leest nogmaals door wat bisschop Egbert geschreven heeft.

‘Zeer eerwaarde abt Andreas,

Hartelijk beveel ik u broeder Rupert aan. Rupert is vanaf zijn jeugd in het klooster van Mettlach opgegroeid en opgeleid en hij heeft zich ontplooid tot een talentvolle schrijver. Hij is een nauwgezet onderzoeker en hij kan goed schrijven op rijm. Daarom lijkt hij mij zeer geschikt om de taak op zich te nemen om de biografie van de heilige Adelbert te schrijven, de wens waarover ik u in een eerdere brief al bericht heb. Verleen deze broeder uw gastvrijheid zo lang als hij het nodig heeft, en verschaf hem de boeken en documenten waarover het klooster de beschikking heeft.

Breng mijn hartelijke groeten over aan broeder Baldwin, aan wie ik zoveel kennis en wijsheid te danken heb, en aan alle broeders die mij nog kennen. Wat spijt het me te horen dat broeder Gerlach gestorven is. Ik zal hem aanbevelen onder de hoede van de Eeuwige.

Met collegiale groet,

Egbert, † bisschop van Trier’

Abt Andreas ontvangt Rupert in het abtshuis.

‘Hoe het gaat met Egbert?’, vraagt hij belangstellend. ‘Hij was een wildebras als jongen. We moesten hem regelmatig uit de appelboomgaard plukken. Hij was de eerste pupil in onze opleiding, weet je. En de eerste jaren hadden we nog geen andere pupillen. Ik ben blij te horen dat het hem goed gaat als aartsbisschop. We hadden hem graag hier gehouden als monnik, maar hij had niet de rust in zijn lijf om zich op te sluiten binnen de muren van het klooster en acht maal per dag te bidden. Hij wilde de wijde wereld in. En hij had natuurlijk de connecties om bisschop te worden.’

‘Maar ik zal je voorstellen aan broeder Baldwin’, vervolgt de abt. ‘Broeder Baldwin is één van de zes broeders die het klooster hier gesticht hebben in het jaar 950. En hij is onze armarius.’ Rupert kijkt vragend.

‘Kennen jullie die functie niet in Mettlach? De armarius is een combinatiefunc-

tie', legt de abt uit. 'We hebben niet genoeg broeders om de taken van bibliothecaris, schoolmeester en koster over verschillende monniken te verdelen.' Dan knikt Rupert. In het klooster in Mettlach waakt een bibliothecaris over de bibliotheek van het klooster. De scholaster heeft de zorg voor de opvoeding en opleiding van de jongens die aan het klooster zijn toevertrouwd. En de koster is een gestudeerde monnik die goed wegwijs is in alle boeken die nodig zijn om te zorgen dat de liturgie in de kloosterkerk volgens de traditie gevierd wordt.

'Heb je honger?', vraagt abt Andreas. 'We hebben de vesper en de avondmaaltijd al gehad. Ik laat wat te eten brengen voor je.'

Ruperts maag voelt inderdaad leeg aan. Het brood dat hij vanmorgen heeft meegekregen in zijn laatste logeerverblijf is onderweg al opgegaan.

'Dan ben je mooi op tijd om de laatste van de getijden van vandaag mee te maken: de completen.' zegt abt Andreas hem.

Dan wordt er op de deur geklopt. Het blijkt broeder Baldwin. Een oudere monnik, stevig en pezig met weinig grijs haar rond zijn kale kruin.

'Ha, goed dat je er bent', begint abt Andreas. 'Mag ik je voorstellen aan broeder Rupert. Hij is vandaag aangekomen en blijft enige tijd onze gast.' Abt Andreas keert zich naar Rupert.

Broeder Baldwin bekijkt de jonge broeder met een strenge blik en richt zijn aandacht weer op de abt.

'Deze broeder Rupert is gekomen met een opdracht. Hij gaat de biografie schrijven van de heilige Adelbertus.'

Broeder Baldwin knikt slechts, bijna onmerkbaar. Hij kijkt niet naar Rupert.

'Het is de wens van onze vriend bisschop Egbert dat er over het leven van Adelbert een boek geschreven wordt', licht Andreas toe, 'Daar hebben we vaker over gesproken. Bisschop Egbert heeft daarom een monnik uit het klooster van Mettlach naar ons toe gestuurd. Broeder Rupert heeft een goede opleiding genoten in Mettlach en heeft gestudeerd in Reims.'

Nu trekt Baldwin zijn wenkbrauwen hoog op. Rupert voelt zich ongemakkelijk worden bij deze afstandelijke houding. Zou broeder Baldwin geen vertrouwen hebben in zijn kwaliteiten?

'Ik ga ervan uit dat jij hem introduceert in onze bibliotheek en hem van alle informatie voorziet die hij nodig heeft voor het schrijven', benadrukt abt Andreas. 'Daar heb je geen bezwaar tegen, neem ik aan?'

'Natuurlijk, vader.' De bassige stem van broeder Baldwin klinkt niet van harte, maar de toon waarop de abt de vraag stelt, laat geen ander antwoord toe. Broeder Baldwin buigt nogmaals naar de abt en wendt zich dan tot Rupert.

'Meld je morgen na de lauden bij de bibliotheek. Dan zal ik je laten zien wat je nodig hebt.'

Waarom heeft Rupert toch de indruk dat deze broeder niet blij is met zijn komst?

Broeder Baldwin verontschuldigt zich. 'Ik moet nu de kapel gaan klaarmaken

en de klok luiden voor de completen.'

Als de deur achter hem in het slot gevallen is, wendt de abt zich tot Rupert. 'Kom, ik loop even met je mee naar onze gastenbroeder. Hij zal je de weg wijzen naar het dormitorium en naar de kapel. En ik wens je alvast een goede nacht.'

De gastenbroeder loopt met snelle korte stappen voor Rupert uit. 'We nemen de kloostergang. Dan heb je alle belangrijke vertrekken meteen gezien.' Rupert wil zeggen dat het overbodige moeite is; het is hier zo klein dat hij zich niet kan voorstellen dat hij zou kunnen verdwalen. Maar de gastenbroeder loopt al vooruit om de kloostertuin heen. 'Hier in de zuidelijke gang is de refter: de maaltijden zijn na het gebed op de middag en na de vesper in de avond.' Daarnaast is de keuken. Dan de wasserij. Om de hoek is de kapittelkamer waar de broeders dagelijks tussen de metten en de lauden bij elkaar komen om te mediteren op een tekst die de abt voorleest. Het laatste verblijf tegen de kapel aan is de bibliotheek annex leeszaal. De kapel zelf neemt de hele noordelijke kloostergang in beslag. Het is allemaal kleiner dan Rupert gewend is in Mettlach. Hier wonen dan ook niet meer dan acht monniken; de lekenbroeders, de kinderen en de gasten niet meegerekend. Een trap naast de keuken leidt naar het dormitorium. Daar brengt de gastenbroeder hem naar zijn kamer. Bij het licht van de maan die door het kleine raam naar binnen schijnt kan hij nog net een bed, een kruk en een kist herkennen. Op de kist staat een kleine olielamp, maar Rupert steekt hem niet aan. Hij is blij dat hij even kan uitrusten voordat hij naar de kapel gaat.

6

'Is het echt nodig dat ik helemaal naar Egmond reis om die biografie te schrijven?', heeft Rupert nog aan bisschop Egbert gevraagd voor zijn vertrek. 'We hebben hier in Mettlach een prima bibliotheek. Het gaat onevenredig veel tijd kosten om ernaartoe te reizen.'

Bisschop Egbert wuifde zijn bezwaren weg. 'Ik wil dat je de sfeer proeft van het leven daar. Hoe kun je het leven van Adelbert begrijpen als je niet weet hoe het is om te leven in een land dat ieder voorjaar onder water staat en waar de duinen het einde van de wereld zijn? Je zult daar andere vragen gaan stellen als je onderzoek doet op de plaats waar Adelbert heeft gepreekt en waar nu zijn klooster staat.'

Nou, één van die vragen heeft Rupert zich al gesteld. Wie begraaft zich nu in een klooster aan het einde van de wereld?

Als de zon hoog aan de hemel staat volgt Rupert de broeders naar de refter voor de warme maaltijd. Aan tafel treft hij een bont gezelschap van zo'n vijftien mannen. Aan hun habijt herkent Rupert welke mannen de monniken zijn. Een broeder zet juist de pan op tafel. Hij draagt een habijt dat eenvoudiger is dan dat van de monniken, eerder grijs dan zwart. Hij moet een van de lekenbroeders zijn die in het klooster voor de huishouding zorgen. De monniken

zelf hebben daar geen tijd voor. Twee jongens aan het einde van de tafel, hij schat ze niet ouder dan acht, proberen om het hardst de lepel van de pan te pakken te krijgen. Een derde, iets oudere jongen pakt ze de lepel af en wijst ze terecht. Rupert grinnikt. Hij herkent er zichzelf in toen hij als kleine jongen in het klooster van Mettlach begon.

'Ha, daar ben je.' Rupert keert zich om als hij de stem van abt Andreas hoort. Vriendelijk wijst hij Rupert naar een plek op de bank tussen twee mannen in. 'Hier is je plek tussen broeder Bruno en onze vaste gast Alfred in. Zij kunnen je wegwijs maken.' Bruno draagt het habijt van de monniken, Rupert schat hem een jaar of dertig. Alfred draagt geen habijt en heeft een getekend gezicht. De lachplooien rond zijn mond bewegen mee als hij plaats maakt voor Rupert op de bank tussen hen beiden. Als de stoofpot van witte kool is opgeschept, klinkt al snel niets anders meer dan het gekletter van lepels en borden.

'Kom mee, dan laat ik je het buitengebied van het klooster zien', zegt Alfred na het eten. Het is geen vraag, maar Rupert grijpt de uitnodiging dankbaar aan. Dan hoeft hij nog even niet terug naar de bibliotheek. Ze verlaten het kloostergebouw door een deur via de keuken. Alfred leidt Rupert langs de broodoven en enkele schuren. De groentetuin toont keurig aangeharkte rijtjes met verschillende soorten groenten; de wortelen nog klein omdat ze net gezaaid zijn, de kool juist geoogst.

'Waar kom je vandaan en hoe is de reis geweest?', vraagt Alfred gretig. 'Ik ben altijd blij om te horen dat er buiten het klooster nog leven is.'

Alfred heeft zelf ook gereisd. 'Ik kom uit Engeland. Een broer van me woont in het klooster van Nijvel net ten zuiden van Brussel. Ik heb zelf ook een tijd daar gewoond. Nu ben ik alweer acht jaar hier in Egmond. Zie je dat bescheiden huis aan de overkant?' Alfred wijst naar een klein houten huis aan de andere kant van de groentetuin. 'Dat is mijn optrekje.'

Rupert vraagt niet aan Alfred waarom hij in het klooster woont en toch geen monnik is. Meestal is daar een reden voor die men niet graag in een eerste ontmoeting vertelt.

'Hoe was de bibliotheek?', vraagt Alfred hem. Rupert knijpt zijn lippen op elkaar. Het was nog kleiner dan hij verwacht had. 'Die ene boekenkast, bedoel je? Ik heb in Reims gestudeerd, weet je. Dit noem ik geen bibliotheek.' Alfred fronst. 'Wat een enthousiasme. Je hebt onze broeder Baldwin toch niet beledigd, mag ik hopen.'

'Ik heb de collectie helemaal uit het niets opgebouwd in de afgelopen dertig jaar,' heeft broeder Baldwin hem die ochtend verteld. 'Claustro sine armario quasi castrum sine armamentario', sprak Baldwin plechtig. 'Een klooster zonder bibliotheek is als een legerkamp zonder wapenkamer.' Rupert onderdrukt een grimas als hij denkt aan wat zijn medestudenten in Reims zouden zeggen over niet meer dan één boekenkast. Hij schat de hele verzameling

op niet meer dan zo'n twintig manuscripten, de meeste sober ingebonden in leer, sommige met mooi versierd beslag. Daarnaast wat kleinere boekjes en andere documenten. Hoeveel wijsheid kan er verborgen zijn in deze twintig manuscripten?

'Uit Gent kregen we een bijbel en een psalmboek mee. En een boek met de Regel van Benedictus. Daar zijn we mee begonnen.'

'Dat moet een hele onderneming zijn,' zegt Rupert uit beleefdheid. Maar broeder Baldwin heeft de uitdrukking op zijn gezicht al gezien. 'Ik weet niet waarom bisschop Egbert jou hiernaartoe gestuurd heeft. Ik ben zelf uitstekend in staat om een biografie te schrijven van Adelbert en dat weet Egbert. De bibliotheek hier mag dan minder indrukwekkend zijn dan je gewend bent, hier staat wel alles wat je nodig hebt om het levensverhaal van Adelbert te schrijven.'

Deze felheid had Rupert niet verwacht van Baldwin. Even is hij erdoor uit het veld geslagen. 'Misschien vindt bisschop Egbert dat ik beter schrijven kan dan u?' Meteen nadat hij de woorden heeft uitgesproken kan hij zijn tong wel afbijten. Broeder Baldwins stem zakt zo mogelijk nog dieper. 'Dat zal moeten blijken.'

De moed zakt Rupert in de schoenen. Dat belooft een onplezierige samenwerking te worden.

8

'De boerderij verderop strekt zich uit met alle land daarachter tot aan de dijk', vertelt Alfred verder. 'Voor de pachtboer moet je oppassen, dat is een chagrijnige man. Hij vindt dat hij teveel van de oogstopbrengst moet inleveren bij de kellenaar van het klooster. Daardoor kan hij minder verkopen op de markt voor zijn eigen gewin. Hij is ondankbaar. Als de monniken hier niet waren gekomen, was die dijk niet gebouwd. De dijk heeft het mogelijk gemaakt dat hij zijn akkers heeft kunnen uitbreiden. Vroeger overstroomde dit hele gebied ieder jaar.'

Rupert heeft het meer achter de dijk gezien bij zijn aankomst. Hij probeert zich voor te stellen dat het water ieder jaar deze landerijen overspoelt. Dan lopen ze door de boomgaard, met appels en peren. 'Zie je dat we hier tegen de muur aan ook perziken en druiven verbouwen?'

'Druiven? Wordt hier dan ook eigen wijn gestookt?'

'Nee, de druiven zijn niet geschikt voor wijn. Hier wordt alleen bier en appelder gebrouwen. Wijn moet altijd ingevoerd worden uit zuidelijker gelegen streken. Maar via het moederklooster in Gent hebben we goede contacten met Metz en Reims.'

Als ze terug lopen in de richting van het klooster passeren ze het Gravenhuis, een deftige stenen aanbouw aan het klooster waar de grafelijke familie logeert als ze in Egmond zijn. Bij de paarden ziet Rupert tot zijn verrassing een vrouw lopen. Aan haar kleding te zien is ook zij een kloosterlinge. Zo gauw ze uit het zicht is, draait Rupert zich naar Alfred. 'Die vrouw...'

'Ah, je bedoelt zuster Erlinda', stelt Alfred vast met een grijns.

Rupert knikt. 'Wie is zij?'

'Erlinda is de dochter van graaf Dirk, wiens eigendom dit klooster is. Erlinda is ingetreden bij de zusters in Bennebroek, maar ze logeert hier nog regelmatig. Ik verwacht dat de hele familie binnenkort wel weer zal komen. De oudste zoon van graaf Dirk, Arnulf, is de vorige maand getrouwd in Gent. Hij zal zijn nieuwe vrouw ook het klooster en Egmond willen laten zien.'

Rupert is inmiddels een aantal weken in het klooster van Egmond. Hij heeft zich geïnstalleerd aan een van de leestafels die in het midden van de bibliotheek staan. Ook de drie jongens ziet Rupert vaak in de bibliotheek. 's Morgens moeten ze zelfstandig studeren; in de middag verzamelen ze zich rond broeder Baldwin voor hun lessen.

Rupert moet toegeven dat Baldwin een interessante collectie heeft opgebouwd. De boeken zou hij in Mettlach weliswaar ook tot zijn beschikking gehad hebben, maar de oorkonden en jaarboeken van het klooster zijn unieke stukken. In één van de oorkonden leest hij dat graaf Dirk van Holland dit gebied in eigendom geschonken gekregen heeft en het bestemd heeft voor een vrouwenklooster.

'Een vrouwenklooster?' vraagt Rupert aan Baldwin. 'Ja, dat was voor onze tijd.'

Van het vrouwenklooster was niets meer over in 950, zo weet Rupert van Alfred los te krijgen. In Gent vroeg de abt aan Wonobald of hij het zag zitten om ver weg in Holland een nieuw klooster te beginnen. Het verzoek was gekomen via Hildegard, de echtgenote van graaf Dirk van Holland. Graaf Dirk junior natuurlijk, de zoon van de graaf Dirk die in de jaren twintig het vrouwenklooster gesticht had. Dirk junior zag het als een eer dat hij een eigen klooster kon onderhouden dat tot taak had om te bidden voor de familie. Maar het vrouwenklooster dat zijn vader gesticht had, was te kwetsbaar gebleken voor de plundertochten van de Friese stammen uit het noorden. Zo kwam de vraag of het klooster van Gent een aantal monniken kon afstaan voor een nieuw klooster in Egmond. Wonobald werd de eerste abt van Egmond. Samen met broeder Baldwin, broeder Andreas die Wonobald opgevolgd is als abt, en nog twee monniken is hij gegaan.

'Wat zoek je eigenlijk in het klooster?'

De verandering van onderwerp overvalt Rupert. 'Hoe bedoel je?'

Alfred haalt zijn schouders op. 'Als je praat over je jeugd in Mettlach, hoor ik liefde. Maar als je praat over Reims, hoor ik trots en ambitie in je stem, geen liefde. En toch heb je het er steeds over dat je naar Reims terug wilt.'

'Nee, vraag mij niets over roeping.' Alfred heft zijn beide handen omhoog. 'Ik heb geen roeping om monnik te worden. Ik ben maar een eenvoudige boeteling. Als ik geen zin heb om te bidden, dan doe ik het niet. Als ik op reis wil, dan ga ik.'

'Je bent al in geen jaren meer op reis gegaan', reageert Rupert ongelovig. 'Je

hebt me zelf verteld dat je het hier naar je zin hebt.'

'Nou, bij wijze van spreken dan', mompelt Alfred. 'Mijn broer woont nog altijd in bij de zusters in Nijvel. Hij doet boete, net als ik. Ik speel met het idee om hem weer eens op te zoeken. En onderweg in Maastricht en Brussel even de bloemetjes buiten te zetten.'

'Dat ga je niet doen', zegt Rupert stellig.

'O nee? Wacht maar eens. Op een dag vind je me in de grote stad en dan ben ik lekker uit stappen met de vrouwen.'

Het idee alleen al roept zoveel beelden bij Rupert op, dat hij het warm krijgt. Hoe vaak heeft hij zelf die gedachte niet gehad? Heeft hij het niet zien gebeuren in het grote klooster van Reims, dat een van de monniken stiekem uit het klooster ontsnapte en pas uren later weer terugkwam met een bos op zijn wangen?

'Wat ziet dit boek er prachtig uit', roept Rupert ondanks zichzelf uit als hij eindelijk het mooi ingebonden evangelieboek van dichtbij kan bekijken. Normaal ligt het in de kapel, maar vandaag ligt het op een leestafel in de bibliotheek. Broeder Baldwin kijkt op van zijn schrijfwerk. 'Het is een geschenk van graaf Dirk en gravin Hildegard bij de oprichting van het klooster', licht Baldwin toe. Hij kan enige trots in zijn stem niet onderdrukken. 'Het is geschreven in de vorige eeuw.'

10

Met zijn vingers volgt Rupert de lijn van de hoofdletter aan het begin van een nieuw hoofdstuk. Het handschrift herkent hij: precies dezelfde letters, precies dezelfde versierde hoofdletters heeft hij in Reims gezien.

'Geschreven in Reims', constateert hij.

Baldwin knikt en komt bij hem staan. Dan strekt hij zijn hand uit en bladert. 'Kijk hier: Dirk en Hildegard hebben twee nieuwe tekeningen in het boek laten maken bij gelegenheid van de stichting van het klooster. Vijf jaar geleden is er een groot feest geweest. Toen is het boek plechtig in de kapel gelegd in hun bijzijn.'

'Ik had er zo naar uitgekeken om naar Reims te gaan. Het is een beroemde kloosterschool. Veel monniken en docenten van wie wordt verteld dat ze veel weten. Toen de abt mij naar Reims liet gaan om te studeren, voelde ik me vereerd. Maar ik zag daar dingen die weinig met wijsheid te maken hebben.' Baldwin kijkt naar hem op. 'Monniken die elkaar het leven zuur maken? Onderlinge concurrentie? IJdelheid?'

'Ja. Hoe weet je dat?'

'Ach. Je woont geen tweeënveertig jaar in het klooster zonder te leren hoe een groep mannen met elkaar leeft. Ze blijven mensen, ook al zijn ze ooit begonnen met mooie idealen.'

'Ik zag monniken die sliepen in de kapel tijdens het bidden.' Rupert is nog verbaasd bij de herinnering. 'Andere monniken kwamen gewoon niet opdagen. Een docent van wie ik les had zag ik in de kapel naast een andere docent zitten. In hun lessen braken ze elkaar af. En in de kapel zitten ze en en kijken

elkaar niet aan terwijl ze psalmen zingen.'

'Wat verwachtte je dan van een groep monniken?'

'Een voorbeeld misschien?' zegt Rupert onzeker. 'Inspiratie?'

'Inspiratie haal je niet uit je medebroeders. Die komt ergens anders vandaan.'

'Voor mij was het een reden om weg te trekken uit Gent en hier te beginnen met een nieuw klooster.' Baldwin kijkt uit het raam naar een verte die Rupert niet ziet.

'Hier in Egmond moesten we het kloosterleven opnieuw uitvinden. Toen we hier aankwamen was er nog niets. Ik vond het heerlijk. Niets lag nog vast. Behalve dat we een klooster gingen bouwen. De eerste tijd aten en sliepen we in een schuur van de boerderij. En bidden deden we rond het altaar in de ruïne van de kapel. Weet je dat bij al die branden die er geweest zijn, de resten van Adelbert nooit aangetast zijn?'

Rupert schudt zijn hoofd.

'Tussen de metten en de lauden ging ik lopen', klinkt het zacht. Het lijkt of Baldwin de aanwezigheid van Rupert vergeten is. 'Zo vond ik mijn eigen vorm van bidden. De duinen in, uitkijken over zee. Daar voel ik God in de kracht van de wind. Daar houdt de stroom van mijn gedachten op omdat het ruisen van de zee zo sterk is. Daar vind ik iedere keer weer opnieuw de reden waarom ik in het klooster leef.'

Als Rupert een beweging maakt, kijkt Baldwin geschrokken op. Het was niet zijn bedoeling om zulke intieme ervaringen te delen met een medebroeder. En al helemaal niet met deze arrogante jonge Rupert.

'Er is niets zo verraderlijk als in de tredmolen van het kloosterritme stappen en denken dat je alleen maar mee hoeft te doen', zegt hij knorrig.

Het wordt mei en de zon begint warmte te geven. De geluiden van de vogels lokken Rupert naar buiten. Hij wandelt naar de oostkant van de boerderij, waar de dijk de grens van het kloosterdomein aangeeft. Tussen het hoge gras en de bloemen ontwaart hij een hoopje donker habijt. Licht hier iemand?

'Hallo', roept Rupert instinctief. 'Hebt u hulp nodig?' Een hoofd draait en Rupert herkent zuster Erlinda. Er verschijnt een opgeluchte lach op haar gezicht en ze wenkt.

'Helpt u mij alstublieft een handje', zegt Erlinda. Dan ziet Rupert het: Erlinda heeft haar rechtervoet zo ver van haar linkervoet gezet, dat ze nu geen kant meer op kan. Een mand ligt op de grond een meter van haar linkervoet vandaan. Rupert reikt haar zijn hand. Ze leunt zwaar op zijn arm als ze overeind komt. 'Gaat het wel?', vraagt hij. 'Heeft u niets bezeerd?'

'Nee, het gaat wel. Ik was lievevrouwebedstro aan het plukken om verfstof van te maken, maar ik raakte mijn evenwicht kwijt.'

'Wat een zware mand. Zal ik even met u mee lopen om de mand terug te brengen?', biedt Rupert aan nu hij de mand vol planten en bloemen aan zijn arm voelt wegen.

'O, dat is fijn. Mijn atelier is in het Gravenhuis. Loop maar even mee.'

Ze wandelen langs de moestuin en de boomgaard. In vlagen komt de geur van de bloeiende meidoorn voorbij. Rupert is nog niet eerder in het Gravenhuis geweest. Net als in het klooster zijn ook hier zijn de kamers donker. De ruimte waar Erlinda naartoe loopt heeft grotere ramen. Planten liggen hier op soort gesorteerd; in een tobbe staat een plantenextract te trekken. Het ruikt onfris. Glazen potten met kleurstoffen staan op een schap tegen de muur. In een rek aan de overkant van de kamer ziet Rupert stoffen van zijde en linnen liggen. Bij het raam ligt op de werktafel een kleed dat nog niet af is, gereedschappen verspreid eromheen.

'Eigenlijk hoor ik me thuis te voelen in Bennebroek. Daar is het vrouwenklooster waar ik ingetreden ben. Maar hier in Egmond kom ik al mijn hele leven, weet u. Als kind kwam ik hier met mijn ouders als mijn vader het land kwam inspecteren. Ik houd van de eenzaamheid hier. Hier kan ik ongestoord werken aan mijn wandkleden.'

Ruperts aandacht wordt getrokken door de afbeelding van een vrouw bij een put op het kleed. De kleuren sprankelen van de zijden doek op hem af. Erlinda volgt zijn blik. 'Vindt u het mooi? Dit is een kleed van zuster Wilfsit bij de heilige bron.'

'Zuster Wie?' Rupert kijkt haar vragend aan.

'Kent u het verhaal van zuster Wilfsit nog niet? Met haar is alles begonnen, zestig jaar geleden.' En Erlinda vertelt over de droom van Wilfsit waarin de heilige Adelbert haar opdroeg om zijn lichaam op te graven.

'Zuster Wilfsit ging met haar droom naar graaf Dirk. Dat was Dirk senior natuurlijk, de vader van onze huidige graaf Dirk. Hij was in die tijd graaf van Holland en de landeigenaar hier. Graaf Dirk was blij met de vondst van het graf van Adelbert. Hij was een vroom mens en het leek hem wel een goed idee om het gebeente van de heilige op een veiliger plek onder te brengen. Graaf Dirk liet het lichaam van Adelbert overbrengen naar de kloosterkapel van de zusters. Je weet nooit waar een heilige bij kan helpen in moeilijke tijden. Adelbert was een naam van betekenis geweest, maar in de loop van de eeuwen waren de mensen vergeten wat hij precies betekend had in deze omgeving.'

'Maar kom. Ik moet weer aan het werk. Dank voor het brengen van de mand.' Rupert trekt de deur van het gravenhuis achter zich dicht. Een interessante vrouw, deze Erlinda. Hij zou haar vaker willen spreken.

'Ben je al bij de bron van Adelbert geweest?', vraagt Alfred op een dag na de avondmaaltijd. 'Nee', bekennt Rupert. 'Ik ben zoveel in de bibliotheek.'

De volgende ochtend na de lauden staat Alfred al bij de poort op Rupert te wachten.

'Kom, het is nog droog.' Mei is al bijna voorbij, maar de lucht is dreigend grijs als ze samen om de kloosterkapel heen de weg aflopen in de richting van het dorp. Een vrouw zit voor haar huis met haar beide handen in een tobbe met grijsig water. Drie kinderen spelen met een hoepel. Aan de overkant van de

weg staat de broodoven van het dorp. Een man schuift juist zijn brood in de oven en pookt het vuur eronder nog wat op.

Net voorbij de laatste huizen wordt het land weer open. In de velden grazen een paar wilde runderen. Er staan weinig bomen, hier en daar staat een vlierstruik in bloei. Een bosje langs de weg trekt zijn aandacht. Het twee meter hoge houten kruis valt het eerste op. Struiken beschermen de plek maar nauwelijks tegen het stuifzand van de duinen. Een man gekleed in armoedige kleren staat met zijn rug naar de bron; een vrouw en een jongen zijn bezig om een emmer omhoog te takelen. Het is zwaar werk; de emmer moet welhaast tot de rand gevuld zijn met water.

Alfred slaat een kruisteken als hij oog in oog staat met het kruis en de put. Rupert volgt zijn voorbeeld. Ze blijven staan op een paar stappen van de bron vandaan. De vrouw is blind, ziet Rupert. Als de emmer eindelijk bovenop de rand van de bron staat, houdt de jongen haar hand vast zodat ze de emmer niet kwijtraakt. Hij schept een houten kom vol met water en geeft deze aan haar om te drinken. De vrouw slaat een kruisteken en neemt gretig een slok, voelt dan aan haar ogen. Neemt nog een slok. Schudt haar hoofd. Nee, het heeft nog niet geholpen. Desondanks slaat ze nog een kruisteken en drinkt de hele kom leeg.

'Hier heeft een kerk gestaan', licht Alfred toe. 'Maar die is vijftig jaar geleden afgebroken. De kerk werd steeds vaker bedolven onder zandverstuivingen van de duinen die hier begin deze eeuw zijn ontstaan.'

'Is dit de kerk waar zuster Wilfsit het graf van Adelbert aanwees?', vraagt Rupert. 'Zuster Erlinda vertelde me erover.'

Alfred knikt. 'De oude graaf Dirk had de beenderen van de heilige Adelbert overgebracht naar het klooster. Hij wilde geen nieuwe kerk bouwen op deze plek. Hij wilde dat de mensen naar de kloosterkapel kwamen om de heilige te bezoeken. Toen het graf van Adelbert weg was, kwam er een bron te voorschijn. Duinwater: zo zuiver dat je je eigen spiegelbeeld erin kunt zien. Dat is wel anders bij de waterbronnen die verderop in het land liggen. De monniken horen het niet graag. Maar deze bron van Adelbert is meer geliefd bij de mensen dan de kapel in het klooster waar het lichaam van Adelbert naartoe is gebracht', vertelt Alfred.

'Waarom komen de mensen dan hier en niet naar de kloosterkapel?' vraagt hij aan Alfred.

'Al snel gingen er verhalen de ronde van mensen die wonderbaarlijk genezen waren', vertelt Alfred. 'Het gebeurde dat mensen hier van het water dronken en de bescherming van de heilige Adelbert aanriepen, en vervolgens genezen waren van ziekten die ze nog nooit kwijt hadden kunnen raken. Daarom bleef de bron een populaire plaats. Voor de veiligheid heeft de graaf er een houten put gebouwd zodat er geen ongelukken konden gebeuren.'

'Maar laten we weer teruglopen naar het klooster, anders zijn we nog te laat voor de maaltijd.' Als ze samen teruglopen naar het klooster, spelen de ver-

halen Rupert nog steeds door het hoofd. Deze uithoek van de wereld is toch een plaats met een bijzondere lading. Hij raakt steeds meer geboeid door Adelbert.

Door het zacht glooiende Brabantse landschap rijdt een reisgezelschap te paard. In het midden van de groep rijdt een grote grote man met een stevig postuur, wapperende haren en rossige baard. Om hem heen rijden zo'n vijf mannen mee. Ezels lopen mee voor de bagage. Brabant is een vriendelijke omgeving. Onverharde wegen slingeren door het landschap, hier en daar een verzameling boerderijen, dan weer open landschap met wat bosjes en bomen. Ze rijden om een ven heen, een prettig contrast met het moerassige land in het noorden waar ze vandaan komen. De zon is over zijn hoogste punt heen. De wind neemt in kracht toe en het wordt al killer.

Een soort open plaats tussen de huizen ziet eruit als een ontmoetingsplek. Verspreid staan wat houten huizen onder de beschutting van enkele lindebomen. De stevige man roept zijn paard halt toe. De reisgenoten stoppen ook. 'Hier blijven we', zegt de man en stapt af, zijn pretoogjes kijken aandachtig naar alle kanten.

Op de weg kijkt een enkele boer op om te zien wat deze vreemdelingen hier komen doen. Een paar kinderen zijn nieuwsgierig genoeg om naar de mannen toe te lopen. Op hun hurken blijven ze kijken.

14

De mannen pakken tassen van de ezels af en installeren zich. Een van hen zoekt het houten kruisbeeld van ongeveer een meter hoog. Een ander maakt op de grond een plek vrij voor een kist. Daar komt het kruisbeeld op te staan. 'Adelbert, waar is mijn staf?' vraagt Willibrord aan een van de metgezellen. 'En het boek heb ik ook nodig.'

De man die Adelbert heet, haast zich naar de ezel die de kist van Willibrord draagt. Met zijn goudgeborduurde mantel en zijn staf versierd met edelstenen is Willibrord een imposante verschijning. 'Werkkleding', gromt de bisschop. 'De mensen hier kunnen niet lezen en schrijven; ze lezen mijn gezag af aan mijn uitdossing. Ik moet het hebben van mooie spullen en van magie.' Willibrord en zijn metgezellen gaan in een kring staan en buigen naar het kruis. Dan begint een van hen op sonore toon te zingen. De anderen vallen in. Om beurten zingt de voorzanger en stemmen alle anderen in. Dan zijn ze samen stil, hun ogen gericht op het kruis. Daarna buigen ze allemaal opnieuw en zingen nog een laatste lied.

De kinderen zijn nu nog nieuwsgieriger geworden. Wat doen deze mannen? Als ze klaar zijn met buigen, sluipen twee kinderen dichter naar het houten kruis om het beter te kunnen zien. Het is bewerkt met een soort versiering die de kinderen niet kennen. En er lijken wel afbeeldingen in gekerfd van personen of scènes uit verhalen.

'Wat is dat?', vraagt een van de kinderen die de moed heeft gevonden om de

vreemde mannen aan te spreken.

'Dat is het kruis van onze verlosser, Jezus Christus', vertelt Adelbert. Hij staat toevallig het dichtste bij de kinderen. Hij is iets kleiner van gestalte dan de man die Willibrord genoemd wordt. Zijn baard is blond en kort en hij draagt een eenvoudige beige mantel, niet bewerkt met goud zoals die van Willibrord. 'Blijf even, dan vertellen we je er alles over.'

Een vrouw roept van een afstandje naar een van de kinderen. 'Berend, kom. Niet zo bij die vreemde mannen blijven hangen.' Andere moeders en nog meer kinderen komen erbij staan. Een paar mannen kijken toe vanaf de achterste rij. De vrouw komt dichterbij, een kleuter op haar arm, haar andere hand uitgestrekt naar de jonge Berend.

'Het kan geen kwaad dat hij hier is,' zegt de man die Adelbert genoemd werd. 'We zijn monniken, geen rovers. We komen met goede bedoelingen.' De vrouw kijkt sceptisch. 'Goede bedoelingen? Moet ik dat geloven?'

De monnik geeft de vrouw een klein steentje. 'Hier, neem dit als een cadeau.' De vrouw pakt het steentje aan en draait het om en om in haar hand. Een ingekerfd kruisje met versieringen. 'Je kunt het om je hals dragen', voegt Adelbert toe. 'Als je een koord door het gaatje rijgt.'

'En wat doet dit steentje?', vraagt de vrouw nog steeds argwanend.

'Het vertelt het verhaal van onze God en held. Meer niet. Het is niet gevaarlijk. Ik draag er zelf altijd één om mijn hals.' De monnik trekt een koord onder zijn kleding vandaan en laat de steen zien die hij zelf draagt.

'Mam, laat mij ook eens kijken', zeurt de jongen die Berend heet. Hij graait de steen uit de hand van zijn moeder. 'O, die is mooi.' roept hij opgetogen uit. 'Ik wil het hebben.'

Adelbert moet glimlachen. 'Dan is deze steen voor jou, Berend. Maar nu even stil zijn. Onze leider Willibrord wil iets zeggen.'

Dan neemt Willibrord het woord en richt zich tot de verzamelde mensen. 'Dank dat we tot nu toe veilig hebben kunnen reizen. En dank voor de veilige plaats waar we nu zijn.' Zo spreekt hij de mensen aan. 'We zijn op doorreis door deze streek. Is er hier in de omgeving een plek waar de mannen en ik kunnen overnachten?' Hij laat de vrijbrief zien die hij van Pepijn zelf heeft gekregen. Een paar mannen knikken. Ze kennen hun machthebber Pepijn alleen van horen zeggen, maar een vrijgeleide van Pepijn krijg je niet zomaar. Dan moeten deze mannen wel te vertrouwen zijn. Willibrord geeft de brief door aan de vrouw die het dichtste bij staat. Hij gaat rond van hand tot hand. Niemand van de dorpingen is in staat om de brief te lezen, maar het perkament en het zegel zien er echt en duur uit.

Die avond zetten de mannen een boom op met de mensen van het dorp. Maar zodra de zon weer opkomt staan de monniken alweer te bidden bij hun mobiele heiligdom. En zijn er weer kinderen die nieuwsgierig toekijken. Sommige kinderen proberen de monniken na te doen en buigen en zingen de on-

bekende klanken mee. De monniken stoort het niet, ze zijn op een eerbiedige manier zo geconcentreerd dat niets ze kan afleiden.

Zo reizen ze door de hele streek. Ze leren de mensen kennen in de dorpen waar ze komen en luisteren naar de verhalen over wie ze zijn en wat er speelt in de omgeving. Daarna vertelt Willibrord het verhaal van zijn held Jezus de Verlosser. Soms ook kiest hij als vertrekpunt een verhaal over Johannes de Doper of over Paulus. Maar altijd zal hij de mensen het grote boek laten zien waar de verhalen uit komen: de Bijbel. Per dag blijven er meer kinderen en volwassenen hangen om de verhalen te horen. De mensen hebben in hun hele leven nog nooit een boek gezien.

'Staan al die verhalen in dit boek?', vragen de kinderen, hevig onder de indruk. 'En kunt u die verhalen lezen?' Willibrord knikt. 'Kunt u dat ook aan ons leren?'

Willibrord knikt opnieuw. 'Jazeker. Maar eerst leer ik jullie het gebed dat Jezus aan zijn leerlingen heeft geleerd', zegt hij.

Op een dag komen ze aan in een dorp dat Diessen genoemd wordt. Ook hier zetten de monniken midden in het dorp hun kruis en hun reisaalder neer. Al snel hoort Willibrord dat er een ziekte heerst onder de bevolking.

'Hoe ziet die ziekte eruit?', vraagt hij.

'Mijn zoon heeft koorts en hij ijlt', vertelt een vrouw hem. 'De huid krijgt rode plekken en barst soms open met wonden die niet meer beter worden.'

'We proberen al onze toverstenen en magische formules, maar het helpt niet', vertelt de vader van de jongen.

Dan neemt Willibrord zijn staf en gaat lopen. Op allerlei plekken zoekt hij de grond af. Of liever: hij laat zijn staf de grond afzoeken. Als de staf ergens weer weg wijst, dan loopt Willibrord door. Totdat hij een plek gevonden heeft waar de staf op de grond blijft staan.

'Hier moet een bron zijn', zegt hij. Hij slaat driemaal met zijn staf op de grond. En het is de goede plaats. Druppels water sijpelen omhoog tussen de kruiden door. 'Ga hier graven', geeft Willibrord door aan de mensen die hem gevolgd zijn. Twee mannen graven een stukje in de aarde. Onder de grond vinden ze een bron.

'Een bron?' vraagt de vrouw. 'Waarvoor is dat nodig? We halen ons water altijd uit de stroom. Dat is veel gemakkelijker.'

'Neem dit water', dringt Willibrord aan. Willibrord kijkt om zich heen of iemand een kom heeft om het water in te scheppen. Een van de monniken geeft hem een kom. Als de kom vol is, maakt Willibrord met zijn hand een kruisteken over het water en roept er de heilige Geest over uit. 'Geef dit water aan je zoon', dringt Willibrord aan. 'En maak driemaal een kruisteken over zijn lichaam. Dan zal dit water hem genezen.'

De vrouw aarzelt. De man naast haar ook. Dan haalt hij zijn schouders op

en neemt de kom aan van Willibrord. Hij neemt het water mee naar het huis waar zijn zieke zoon ligt. Hij geeft de jongen te drinken en maakt met het water een kruisteken over de jongen.

'Dit moet je een paar dagen blijven doen', raadt Willibrord aan. En inderdaad, een paar dagen later zakt de koorts en kan de jongen weer rechtop zitten.

De vrouw en de man willen Willibrord geschenken geven om te bedanken. Maar hij weigert geschenken aan te nemen. 'Het is niet uit mijzelf dat ik dit doe, ik doe dit uit kracht van de God in wie ik geloof.'

'Dan willen wij dat nieuwe geloof aannemen in God, die de Schepper is van helend water.'

'Heer Willibrord, is het niet goed om op te schrijven wat er gebeurt en hoeveel mensen zich laten dopen?'

'Opschrijven. Hm, ja. Daar had ik niet aan gedacht.' Willibrord is niet de man om rustig ergens te gaan zitten schrijven. Hij is liever in de weer met de mensen. 'Laat iemand wat notities maken, dat is een goed idee van je.'

Nu Adelbert toch mee op reis is, kan hij net zo goed opschrijven wat ze allemaal meemaken onderweg. Een schrijfuitrusting heeft hij altijd bij zich: tafels van was en een stenen graveerpen, waarmee je in wastabletten schrijft. Perkamant en een schrijfveer heeft hij ook, maar inkt is kostbaar en lastig mee te nemen onderweg. Adelbert noteert de gebeurtenissen onderweg, maar ook de verhalen van de mensen die ze ontmoeten. Hij wil het volk leren kennen.

17

Een aantal maanden zijn ze al op reis, als op een kwade dag een bode hen bereikt. De monniken zijn net klaar met hun avondmaaltijd en zitten aan een lange tafel in een schuur waar ze deze dagen hun kamp opgeslagen hebben. 'Heer Willibrord, ik heb slecht nieuws', begint de bode na de gebruikelijke groet. 'De vesting van Utrecht is weer in handen van de vijand gevallen.'

'Ga eerst even zitten en drink wat. Je moet uitgeput zijn.' Als Willibrord aandringt, gaat de bode zitten. Met horten en stoten komt het verhaal eruit. Pepijn is gestorven en de onrust in het land over de opvolging heeft de verdediging verzwakt. De Friese koning Radboud heeft zijn kans schoon gezien om de grens naar het zuiden te verleggen. De vesting Utrecht is in zijn handen gevallen. Radboud heeft de kerk van Sint Salvator ontheiligd; zijn mannen hebben het altaar kapotgeslagen en het kruisbeeld vertrapt.

Willibrord staart voor zich uit. Het werk van zijn handen. Die kerk heeft hij nog geen twintig jaar geleden laten bouwen, samen met een veilig huis voor de monniken en een school erbij. In zijn eerste jaren in de Lage Landen heeft hij eens met Radboud gesproken. Het is toch vertrouwd dat ze dezelfde taal spreken. Zowel de Friezen als de Engelsen behoren immers tot de Saksische volken. De man stond niet open voor de boodschap die Willibrord hem te bieden had. Maar desondanks bleef Radboud beleefd. Willibrord had niet verwacht dat zijn haat tegen Pepijn zo diep vervlochten zou zijn met zijn haat tegen het christelijk geloof.

'Hoe is het met de monniken daar?', vraagt hij dan. 'En met de pupillen? Winfried en Andreas zijn vermoord. Plechelmus en Otger hebben weten te ontkomen. Ze hebben de jonge Wiro meegenomen en zijn naar Limburg gevlucht. De leerlingen zijn ondergronds gegaan samen met broeder Ewald. We hopen dat ze in Dorestad veilig zijn. Er zijn veel doden en gewonden gevallen in Utrecht. We waren geen partij voor de bendes van de Friezen.'

Verslagen kijken de monniken eerst elkaar aan en daarna Willibrord.

'Ach.' De sterke man buigt het hoofd met een zucht. 'We zullen voor hen bidden.'

Het blijft lange tijd stil onder de monniken. Ze denken allemaal aan de broeders die ze in Utrecht achtergelaten hebben. En hoe veilig is hun eigen reis eigenlijk? Die avond is het late avondgebed intenser dan andere avonden. Maar de volgende ochtend heeft Willibrord energie voor tien. 'Wel, dit is wat God bedoeld heeft toen hij ons erop uit gestuurd heeft om vreemdelingen te zijn. Vossen hebben holen, de vogels hebben nesten. Maar wij hebben geen plek, geen steen om ons hoofd op neer te leggen. In dat geval kunnen we maar beter doorgaan en onze reis weer oppakken, nietwaar?'

Het nieuws van hun reis snelt al voor hen uit. De bevolking van Diessen is blij met de nieuwe waterbron en een boodschapper vraagt aan Willibrord of hij en zijn reisgezelschap ook Alphen willen bezoeken. En verder reist het gezelschap weer, terwijl ze zingen en buigen naar de hemel, verhalen vertellen en waterbronnen slaan.

18

Eens slaan de monniken op een nieuwe plek hun kamp op niet ver van de zee vandaan. Er is veel wind en het landschap is opener dan ze gewend zijn. Ze hebben wat beschutting gevonden in de vorm van struiken en een enkele boom. Vlakbij staat een houten alkoof. Ze hebben juist hun reisaalut uitgezet. Zoals gewoonlijk heffen ze hun handen naar de hemel en buigen naar het kruis. Hun zingende gebed wordt door de wind meegevoerd. Dat er ook hier een paar mensen zijn die op een afstandje nieuwsgierig naar ze kijken is niets bijzonders. En toch is er iets dat Adelbert afleidt. De mensen kijken steeds schrikachtig in de richting van de alkoof en het stenen beeld dat erin staat. Adelberts intuïtie zegt hem dat het een heiligdom is waar ze bij in de buurt staan. Ze zijn er meer tegengekomen op hun reizen.

De monniken maken hun gebed af zoals gebruikelijk. Dan is het tijd voor de maaltijd. Willibrord heeft al gauw een gesprek aangeknoopt met een van de mannen die op een afstand hebben staan kijken.

Al een paar dagen zijn de monniken in gesprek met de mensen. Er heerst een grote angst. Angst voor oorlog, angst voor ziekte, alles doen de mensen om elkaar in de greep te houden. 'Waarvoor die angst?', hoort Adelbert Willibrord vragen. 'Die Wodan is niets dan een beeld van steen. Kan een beeld van steen jullie soms raken?'

'De goden zullen ons straffen. En als ze niet de zondaar zelf straffen, dan wel zijn familie', roept een oudere man.

'Maar hoe kun je er zeker van zijn dat een ziekte het gevolg is van een straf van jullie god?'

De mensen blijven koppig vasthouden aan de enige zekerheid die ze hebben.

'Zal ik eens laten zien welke macht die goden van jullie hebben?'

Willibrord pakt een bijl van de grond, rekt zijn hele lichaam uit, strekt zijn handen met de bijl boven zijn hoofd. Dan laat hij de bijl vallen, precies bovenop het beeld. De dorpelingen zijn geschokt en slaan hun handen voor hun gezicht. Maar wat er gebeurt, Willibrord valt niet dood neer. Geen donder of bliksem doorbreekt het lichte wolkendek aan de hemel.

'Zie je wel, beelden hebben geen macht. Jullie geven goden macht over je die geen macht hebben. Ik kan je geen garanties geven dat je geen narigheid overkomt. Maar welke narigheid ook, God is een bron van leven. Je hoeft alleen maar de bron te zoeken.'

'Was het echt nodig om dat beeld kapot te slaan?', vraagt Adelbert aan Willibrord als ze samen bij het kampvuur zitten. 'Had u de mensen niet kunnen overtuigen zonder geweld te gebruiken?'

Willibrord kijkt verstoord op. 'Ik spreek de taal van de mensen. De mensen hier zijn gewend aan geweld. Kijk maar naar hoe Radboud onze kerken en altaren kapot slaat.'

'Maar heer, dat is toch geen argument om zelf ook geweld te gebruiken?', reageert Adelbert fel. 'Zo bent u geen haar beter dan de Friezen die wij barbaren noemen.'

'Nou, vertel dan eens hoe jij de mensen hier wilt overtuigen?' De toon van Willibrord is korzelig.

'Ik zou willen begrijpen welke functie hun goden hebben. Ik zou proberen aan te sluiten bij de feesten die de mensen kennen. En als heldenverhalen belangrijk zijn in hun cultuur, dan maken we toch van Jezus een held.'

'Daarmee doe je ons verhaal geweld aan. Jezus was geen ridder die met een stel knechten de mensen bevrijdde van een landheer die hen uitbuitte', werpt Willibrord tegen. 'Hij preekte een boodschap van liefde en genezing. Maar vooruit; je moet straks toch je eigen weg inslaan in Holland.'

Een welkome tussenstop maken ze in Eksel bij een kleine kloostergemeenschap. Abdis Bertlinde en haar zusters bieden een oase van veiligheid in de omgeving. Veel mensen zoeken de zusters op omdat zij veel weten over kruiden en gezondheid. Of ze komen om advies bij hun vragen. In de gastvrijheid van de zusters kunnen de mannen even uitrusten. Als het tijd is om verder te trekken, staan Willibrord en Adelbert beiden naast hun paarden.

'Denk je dat je goed voorbereid bent op deze missiereis?', vraagt Willibrord hem.

Adelbert knikt. 'Waar heeft u de kennis vandaan om die waterbronnen te slaan, heer?', vraagt Adelbert nog.

'Thuis in Ierland heb ik vaak gezien hoe de abt nieuwe waterbronnen sloeg',

licht Willibrord toe.

'En met een kruisteken over het lichaam van de zieke vraag je Gods zegen', vertrouwt Willibrord hem toe. 'De mensen hier zien het als magie en daarom hechten ze er geloof aan. Dat zal moeilijk anders aan te leren zijn. Als je ze uit hun oude geloof wilt winnen voor het nieuwe, moet je voorzichtig zijn. Neem niet alles van ze af waar ze houvast aan hebben. Wacht, ik heb nog iets voor je.'

Willibrord doet de klep van zijn kist nog eens open en haalt er een klein pakketje uit, dat hij Adelbert aanreikt. 'Hier, dit zijn een aantal relieken die ik meegekregen heb van paus Sergius bij mijn bisschopswijding. Elk pakje bevat een klein stukje stof dat op het graf van Petrus of het graf van Paulus heeft gelegen. Als je ergens welkom bent geweest en weer verder trekt, laat dan een reliek achter. De mensen die niet kunnen lezen en schrijven, zullen met deze voorwerpen de verhalen in herinnering houden over Jezus en zijn apostelen. Het zal de mensen houvast geven in tijden van nood en twijfel.'

Adelbert neemt het pakje aan, ingepakt in linnen met een touw eromheen. Hij kijkt naar de horizon in het Noorden. Hij zal langs de kust van Holland reizen waar de Friezen leven.

'Laat altijd je eerste woord in de ochtend een groet aan God zijn. En laat het laatste woord van de dag een dankzegging aan God zijn. Het is niet jouw werk, maar Gods werk waarvan jij een klein deeltje mag zijn.'

20

'Heeft Adelbert eigenlijk wel iets bereikt met zijn prediking?', vraagt Rupert aan Baldwin in de bibliotheek. 'Als hij succes had, waarom moesten jullie dan tweehonderd jaar later helemaal uit het niets opnieuw beginnen?'

'Adelbert was een graag geziene man in deze omgeving. Hij wist veel mensen voor het nieuwe geloof te winnen, hoewel er ook weerstand bleef, met name onder de Friezen in het noorden. In de achtste eeuw zijn er een groot aantal kerken en kloosters gebouwd in Holland, Utrecht, Gelderland en Brabant en er kwamen voor het eerst scholen in deze omgeving. Dat bracht cultuur, en welvaart. Maar in de negende eeuw wordt alles weer afgebroken door de Vikingen. Hier bij Egmond was in die tijd een natuurlijke zeehaven. Dat was voordat een aantal stormen de duinen zover opwierpen dat de zee werd afgesloten en het Schermermeer ontstond. De Vikingen hadden niet veel op met de cultuur die ze aantroffen. Het was een donkere tijd. De kerk op het graf van Adelbert is meermalen afgebrand en als het geen brand was, dan waren het de nieuwe duinen en zandverstuivingen die het moeilijk maakten om hier een cultuur in stand te houden. Toen graaf Dirk van Holland dit landgoed geschonken kreeg in de jaren twintig van deze eeuw, was niets meer aan cultuur en er was grote armoede onder de bevolking van de dorpen die er nog over waren.'

'Zuster Erlinda', Rupert is buiten adem als hij eindelijk de vrouw heeft ingehaald die in een stevig tempo voor hem uitloopt in de tuin van het klooster.

'Ik wil u nog iets vragen over het graf van Adelbert en de bron', vraagt hij.

'Maar natuurlijk. Laten we een stukje lopen.', stelt Erlinda voor.

'Ik hoor dat er verhalen over genezingen de ronde doen over de bron van Adelbert. Weet u daar iets van?

Erlinda knikte. 'Ik was zelf een jaar of zeven.' Ze buigt zich voorover naar de bloeiende allium in de tuin. 'Van de koorts herinner ik me niets meer. Mijn ouders moeten heel bang geweest zijn dat ze mij zouden verliezen. Maar de koorts ging voorbij. Ik was alleen blind geraakt aan één oog, waar ik overigens snel genoeg aan gewend raakte.'

'In die tijd hoorde mijn moeder Hildegard van de dorpelingen verhalen over genezingen bij de bron. Op haar aandringen zijn we toen zelf ook naar de bron gegaan. Ze heeft me het water te drinken gegeven en mijn gezicht ermee gewassen. Korte tijd later kon ik weer zien. Ik kon niet anders dan de heilige Adelbert bedanken.'

'Heeft deze ervaring meegespeeld in uw keuze om in het klooster te blijven?' vraagt Rupert.

Erlinda schudt het hoofd. 'Ik ben wel genezen, maar leef nog altijd met de beperkingen van het aardse leven. Leven in het klooster is een levenslang proces van je wonden helen.'

Hoe dan? Rupert durft de vraag niet hardop te stellen. Het blijft even stil. Een vlinder vliegt op de vlinderstruik af, zich niet bewust van de twee mensen die op het muurtje zijn neergestreken. Erlinda kijkt voor zich uit. 'Het ritme van het klooster deed me goed', zegt ze zacht. 'Het geeft mij ruimte om te werken. En tegelijkertijd relativeert het zo veel: als het tijd is om te bidden laat ik alle werk uit mijn handen vallen. Dan is er alleen het zingen en de stilte. Ik werd erdoor gegrepen.' Erlinda kijkt opzij naar Rupert.

'Maar u heeft toch ook die roeping gehad?'

'Ik weet het niet. Ik ben al mijn hele leven in het klooster. Het was mijn natuurlijke omgeving. Ik groeide op met andere jongens en dat maakte het een mooie tijd.' Rupert denkt terug aan het tikkertje spelen door de gangen en de straf die daar onvermijdelijk op volgde. 'Het leek logisch om professie te doen en te blijven. Daarna ging ik in Reims studeren en daar ontdekte ik een hele nieuwe wereld. Kennis, cultuur, interessante wetenschappelijke discussies. Toen ik terugkwam in Mettlich leek het of mijn vrienden en ik – het leek of we verschillende talen spraken. Ik vond Mettlach maar klein, vergeleken met Reims. Ik wilde boeken schrijven, discussiëren over filosofie en theologie. En toen stuurde de abt mij naar Egmond', in zijn stem klinkt de verontwaardiging nog door, 'met de opdracht om biografie te schrijven over Adelbert, een heilige van wie ik nog nooit gehoord had.' Het klinkt bijna verwonderd als hij is uitgesproken. Op de vlinderstruik vliegt de vlinder van bloem naar bloem. Erlinda glimlacht wijs terwijl ze haar hoofd naar hem omdraait. 'En heeft u een nieuwe bron ontdekt?'

Het is nog donker als de klok luidt ten teken dat de broeders verwacht worden in de kapel. De metten beginnen om vier uur. Rupert schiet uit zijn bed, grijpt het habijt van de kruk naast het bed en trekt het over zijn hoofd. Hij stapt in zijn sandalen en maakt de gespen vast. Op de gang is geen licht. Rupert ziet de schimmen van andere monniken voorbijkomen. Rechts aan het einde van de gang staat een deur open die naar de kapel leidt, zo weet Rupert inmiddels bijna blindelings de weg.

De kapel wordt slechts verlicht door een paar kaarsen, net voldoende om zijn weg naar de koorbanken te vinden. Veel licht is er niet nodig. De monniken zingen de psalmen uit het hoofd. Rupert sluit eenvoudig aan, want het psalmgebed is hetzelfde als in zijn eigen klooster. Bij de lezenaar licht een kaars de monnik bij die de lezing voorleest. Vroeger hield Rupert van dit moment van de dag: de stilte, de psalmen, de schemering van de dageraad. Zachtjes wordt in hem de jonge jongen weer wakker die in verwondering stil kan zijn over de schoonheid van het leven zelf.

De tijd verstrijkt. De herfststormen jagen door de muren van het klooster. De appels zijn geoogst en voor het feest van Sint Maarten verkopen de monniken appelcider aan de mensen in de omgeving. De winter is guur en koud. Het gebied rondom het klooster is open nu de bomen kaal zijn. De waterkou van de meren rondom Egmond trekt broeder Baldwin in zijn botten. Als het opnieuw voorjaar is, brengt de postbode een bezoek aan het klooster.

'Een brief voor broeder Baldwin.' De portierbroeder loopt langs alle broeders. 'Een brief voor broeder Baldwin uit Mettlach.'

Broeder Baldwin kijkt verrast op. Hij verwacht helemaal geen post en zeker niet uit Mettlach. Voorzichtig neemt hij het pakje aan, breekt hij het zegel en vouwt de brief open.

'Gewaardeerde broeder Baldwin,
Hopelijk heeft u de winter goed doorstaan en maken alle broeders en de kinderen het goed. Hierbij treft u de biografie aan over de heilige Adelbert die ik geschreven heb. Deze heb ik ook aan bisschop Egbert overhandigd. Aan uw deel van het verhaal heb ik niets gewijzigd, dat leek mij passend om recht te doen aan uw kennis en alles wat u heeft bijgedragen aan het verhaal.

Mijn verblijf in Egmond heeft me stof tot nadenken gegeven. Ik heb geleerd dat er soms meer wijsheid huist in de uithoeken van de wereld dan in het centrum van kennis en wetenschap. Ik ben mijn abt en bisschop Egbert dankbaar dat zij me op de weg naar Egmond hebben gezet. Ik heb besloten om mijn pen neer te leggen en niets meer te schrijven. Het leven in Mettlach vervult mij niet langer. Ik ga op zoek naar de bron die mij genezing kan geven. Breng Alfred mijn hartelijke groet over. En als Erlinda weer in Egmond is, groet ook haar van mij.

Vaarwel, broeder Rupert'

Uitgave

Stichting DEZINNEN Den Haag
Juliana van Stolberglaan 154, 2595 CL Den Haag
www.dezinnen.nl en info@dezinnen.nl
© Marian Geurtsen in opdracht van stichting DEZINNEN,
Den Haag

Projectgroep

Elizabeth Boddens Hosang, Marian Geurtsen, Marjo Krijn,
Marlies Roelofs, Theo Wierema.

Dank

Deze productie is tot stand gekomen met ondersteuning
vanuit KNR, Verus, PKN, Studentenpastoraat e.a.
Met speciale dank aan de Adelbertabdij te Egmond-binnen
en haar Abt Gerard Mathijsen.

Bestellen

Deze Short Story vormt samen met de bijbehorende
brochure, een infokatern 'Gregoriaans zingen' en een korte
handleiding de leermodule 'Kloosterleven; gemeenschappelijk
leven met de grondtonen van het bestaan'. Deze leermodule
is tegen kostprijs (€ 5,95) en verzendkosten in hardcopy
verkrijgbaar bij DEZINNEN en is vanaf 1 augustus als PDF
gratis te downloaden via de website van DEZINNEN e.a.

Kloosterleven

Deze leermodule is tot stand gekomen in het kader van het
deelproject 'Kloosters in West-Europa' van DEZINNEN dat
deel uitmaakt van het EU ERASMUS project 'Sakralraume
als Europäische Erinnerungsorte'; een project van 10
participanten uit 7 EU-landen (2015-2017).

Dit verhaal is gebaseerd op historische gegevens.

Gebruikte literatuur o.a.:

Hof, J., De abdij van Egmond van de aanvang tot 1573,
Haarlem 1973

G.N.M. Vis, J.P. Gumbert (red.), Egmond tussen Kerk en
wereld, Hilversum, 1993, (Egmondste Studiën, dl 2)

Gumbert, J.P., 'Het Egmonds Evangeliarium: van ontstaan
tot restauratie', in: G.N.M. Vis (red.), Het klooster Egmond:
hortus conclusus, Hilversum 2008 (Egmondse Studiën, dl 5),
p. 17-44.

Verder lezen: De Vita Sancti Adalberti Confessoris ingeleid,
uitgegeven en vertaald door G.N.M. Vis, Nederlandse
historische bronnen 7 (1987)

Vervolg bij DEZINNEN

Als vervolg op deze short story wordt vanaf 2018 de
vertelvoorstelling 'Lioba' verwacht. Voor meer informatie:
www.dezinnen.nl en www.peterinekooijmans.nl

Deze *short story* 'Zoeken naar de bron' vormt samen met de bijbehorende *brochure* 'Kloosterleven', de *workshop* 'Spiritualiteit van het Gregoriaans' en een *handleiding* de leermodule '**Kloosterleven; gemeenschappelijk leven met de grondtonen van het bestaan**'.

EU-Projekt "Sakralräume als Europäische Erinnerungsorte"
EU-project "Sacraal ruimten als Europese herinneringsplekken"
Projekt UE "Przestrzenie sakralne jako Europejskie miejsca pamięci"
ES projektas "Sakralinės erdvės kaip europietiškuo atminties būtovės"

EU project "Sacral spaces as European locations of remembrance"
Projekt EU "Sakralni prostori jako mesta evropské paměti"
Projekt UE "Spații sacrale ca locuri memoriale Europene"
Progetto UE "Spazi sacri come luoghi europei di memoria"

Erasmus+

KEEK in DEN HAAG

